”Øjet” i det offentlige rum

(*Kronikken herunder blev udgivet i Jysk Fynske Medier, Erhverv+ den 6. februar 20*20)

Trængsel er en træls ting. Vi prøver det jævnligt både i og uden for myldretiden – i trafikken, på banegårde, på gaden, ja, sågar i butikker og på offentlige kontorer. Ville det ikke være rart, hvis vi kunne undgå det? Dvs., helt undgå det kan vi nok næppe. Men hvis vi tænker os om og får lidt hjælp fra moderne teknologi, kan vi måske reducere problemerne. Helt enkelt drejer det sig om, at vi skal blive klogere på, hvordan vi færdes i det offentlige rum. Men hov, er det ikke ensbetydende med overvågning?

Open data about human behaviour
På SDU arbejder vi netop med disse problemstillinger. Under ledelse af Mærsk Mc-Kinney Møller Instituttet har en række institutter i regi af universitetets program Open Data Exploration (ODEx) deltaget i et projekt om åbne data for menneskelig færden (”open data about human behaviour”).

Vi har tilstræbt at udvikle metoder til kortlægning af menneskelig adfærd i en konkret kontekst for at kunne optimere udnyttelsen af bygninger og rummet udenom. Vi har bl.a. udviklet metoder til anvendelse af stationære og bærbare sensorteknologier, udviklet softwareplatforme til opbevaring, behandling, analyse og deling af disse data samt foretaget demonstrationsprojekter om fordelene for erhvervslivet og samfundet som sådan.

Når vi skal bygge og indrette os, er gevinsterne ved denne form for indsigt åbenbare. Vejen til et mere bæredygtigt samfund er ganske enkelt brolagt med bedre data, og deling af disse data er fundamental. Ved at dele og samkøre data når vi en større indsigt billigere.

Men samtidig indsamler vi også oplysninger om personer, så hvad med privatlivets fred? Netop beskyttelse af vores ret til privatliv er et område, der har været i fokus i de senere år bl.a. med vedtagelsen af persondataforordningen.

Vi overvåges i forvejen
I forvejen lader vi her til lands – bevidst eller ubevidst – vores færden overvåge, bl.a. via den allestedsnærværende mobiltelefon, der netop indsamler lokationsdata om os. Det samme sker i mindre målestok via gps’en, BroBizz’en, kunderabatkortet og forskellige apps. Disse data anvendes allerede til lidt af hvert; Rigspolitiet er blevet ristet offentligt for brug af tvivlsomme mobildata i straffesager (teledatasagen), og TDC sælger lokationsdata i Østjylland til den lokale turistorganisation om turisternes bevægelsesmønstre mellem de østjyske attraktioner.

Også kommunerne bruger geodata og stiller dem til rådighed for offentligheden, herunder erhvervslivet, på åbne portaler som f.eks. Open Data DK.

Effektivitet versus beskyttelse
På SDU har vi indgået et forskningssamarbejde mellem bl.a. ingeniører og jurister. Når en ingeniør og en jurist sidder over for hinanden, brydes perspektiverne ofte. Intentionerne er vi enige om, og

begge vil vi det gode. Men hvordan? Let er det at fokusere på henholdsvis effektivitet (ingeniøren) og beskyttelse af privatlivet (juristen).

Men det er i balancen mellem de to hensyn, at vi skal finde vej. I forvejen lever vi i en tid, hvor hastige teknologiske fremskridt er den primære kilde til varige forandringer, ja, ligefrem fremskridt. Bevares, det har vi set før. Vores velfærd bygger primært på teknologi af forskellig slags. Men med data som det nye guld oplever vi noget nyt, og store teknologivirksomheder, der på forskellig vis lever af data, er ikke blot blevet højdespringere blandt verdens mest værdifulde virksomheder. De ved også mere om os hver især end stater flest. Profiler bliver skabt, som ikke blot kan bruges til at målrette reklamer (den kommercielle værdi skal ikke undervurderes), men også til politiske formål, som sagen med Cambridge Analytica demonstrerede. Samkør nogle ekstra registre, og få opkoblet gadekameraer med ansigtsgenkendelse – så er der basis for et Big Brother-samfund med mulighed for at kvantificere den enkelte borger, om det så er med henblik på et kinesisk system med sociale point eller en Gladsaxemodel for at identificere udsatte børn.

Nok blev Gladsaxemodellen aldrig til andet end et forslag fra en kommunal enhed, men en vis betænkelighed ved de mange data, der indsamles om os, synes dog velanbragt.

Vi skal beskytte privatlivets fred – 4 anbefalinger

De regler, som vi har sat op til beskyttelse af privatlivets fred, kræver bl.a., at persondata inkl. lokationsdata behandles lovligt og ordentligt. Herunder, at vi ikke indsamler mere data end nødvendigt til at nå formålet. Kunsten er at beskytte privatlivets fred, uden at ødelægge de muligheder for at forbedre vores samfund som indsamling og analyse af data kan bidrage med. Og den balance har vi nogle anbefalinger til, når det gælder brug af sensorer:

Først og fremmest drejer det sig om *etikken*. Vi må på forhånd gøre os klart, hvad formålet med at indsamle og analysere data er. Og det formål bør der være åbenhed om. I juraens verden tales der om et princip om formålsbestemthed: Personoplysninger skal indsamles til udtrykkeligt angivne og legitime formål og må ikke viderebehandles på en måde, der er uforenelig med disse.

For det andet er det et spørgsmål om *valg af sensorteknologi*. Ikke blot må den gerne være billig, vi skal også vælge den teknologi, der giver den til formålet nødvendige information. Der er ingen grund til at bruge sensorteknologi, der opgraderet med rette software f.eks. kan identificere enkeltpersoner.

For det tredje skal vi gøre brug af *anonymisering af data* i langt højere grad end i dag. Og nej, det er ikke så let, som det lyder. Anonymiseringsteknologierne er generelt ikke i stand til at levere 100 % anonymitet, men mindre kan også gøre en forskel. F.eks. kan vi lade den enkelte sensor indsamle data, før det sendes videre, så kun de nødvendige data finder frem til selve databasen.

Et fjerde punkt kan i fremtiden blive *transparens*. Brug af persondata om os selv kræver langtfra altid samtykke – lovgivning eller kontraktforhold kan f.eks. i sig selv være tilstrækkeligt grundlag for at indsamle og på anden vis behandle data. En større gennemsigtighed kunne være ønskelig – også i forhold til lokationsdata. Der er ingen grund til at skjule det forhold, at vores færden bliver registreret. Det kunne vi passende gøre mere ud ad, når vi bruger sensorer.

Af Bent Ole Gram Mortensen og Mikkel Baun Kjærgaard, professorer ved hhv. Juridisk Institut, SDU, og Mærsk Mc-Kinney Møller Instituttet, SDU